

Modern Türk Şehir Planlamasında Aktif Yeşil Alan Standardı: Kayseri Şehir Planlarında Zamansal Bir İnceleme

Suat ÇABUK1*

¹ Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, 59000, TEKİRDAĞ

Öz

Bu çalışmanın amacı, şehir planlarında önemli bir yere sahip olan aktif yeşil alanlara ilişkin mekânsal standardın Türk imar mevzuatında ve Kayseri şehir planlarında zamansal değişimini incelemektir. Osmanlı'dan günümüze imar mevzuatında aktif yeşil alanlar için ortaya konulan asgari standartlar ile Kayseri'nin 1933, 1944, 1975 ve 1986 yıllarında hazırlanan dört şehir planında beklenen değerler ile dönem sonunda gözlenen değerler, betimleyici araştırma yöntemi çerçevesinde ele alınmıştır.

Modern Türk şehir planlamasında ve imar mevzuatında yeşil alan kavramı, gerçek anlamını Cumhuriyet Dönemi'nde kazanmıştır. Türk şehirciliğinde yeşil alan standartları ise 1933 yılından beri kullanılmaktadır. Kayseri şehir planları hazırlanırken, başlangıçta imar mevzuatında öngörülen asgari standartlara uyulduğu anlaşılmaktadır. Buna karşılık 2006 yılında şehirde gözlenen kişi başına 2,97 m² aktif yeşil alan değeri, oldukça düşük bir düzeye işaret etmektedir.

Araştırma kapsamında, Kayseri'de kişi başına aktif yeşil alan değeri, Osmanlı'nın son yıllarında 0,89 m², birinci plan dönemi sonu olan 1944 yılında 1,04 m², ikinci plan dönemi sonu olan 1975 yılında 3,40 m², üçüncü plan dönemi sonu olan 1986 yılında 1,84 m² olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmada incelenen son Kayseri şehir planı ise dördüncü plan olup, dönem sonu olarak 2006 yılı esas alındığında kişi başına 2,97 m² aktif yeşil alan değeri ile karşılaşılmaktadır. Bu bulgular ışığında, imar mevzuatının 1933 yılından günümüze zorlayıcı hükümlerine ve Kayseri'de uygulamaya geçirilen dört şehir planına rağmen, asgari aktif yeşil alan değerlerine -günümüzde 10 m²/kişi- 2006 yılına kadar ulaşamadığı sonucuna varılmaktadır.

Kayseri'de metropoliten alan sınırının 2004 yılında değişmesi ile şehrin çeperlerindeki yeşil alan potansiyeli, 2006 sonrasında hazırlanan yeni planlarda devreye alınmıştır. Bu planlarda 2025 yılı hedeflenmiş olup, şehir nüfusunun 1.700.000 olacağı varsayılarak, yine asgari düzeyden hareketle kişi başına 10 m² aktif yeşil ayrılması öngörülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Şehir planlama, şehirsiz arazi kullanım standartları, aktif yeşil alan, kamu parkları.

Active Green Area Standard in Modern Turkish Urban Planning: A Temporal Examination in Kayseri City Plans

Abstract

The aim of this study is to examine the timewise change of the spatial standard regarding the active green areas having an important place within Turkish development legislations and Kayseri urban plans. The minimum standards expected for the active green areas in the development legislation from the Ottoman Empire until today, the values expected in four urban plans of Kayseri prepared in 1933, 1944, 1975 and 1986 and the values observed at the end of the period have been examined within the frame of the descriptive research method.

The concept of active green area in modern Turkish urban planning and development legislation gained its real meaning in Republican Period. Active green area standards in Turkish urbanism have been used since 1933. Minimum standards foreseen in the legislation are seen to have been respected at the beginning during the preparation of Kayseri urban plans. In contrast, the value of active green area observed per person in 2006 as 2.97 m² is in a very low level.

In the scope of the research, the active green area value per person in Kayseri was determined to be 0.89 m² in the last years of the Ottoman Empire, 1.04 m² in 1944 which was the end of the first planning period, 3.40m² in 1975 which was the end of second planning period and 1.84m² in 1986 which was the end of third planning period. The last Kayseri urban plan that was examined in this study was the fourth plan and the value of 2.97 m²

*Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

Suat ÇABUK (Doç. Dr.); Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 59000, Süleymanpaşa/ Tekirdağ - Türkiye. E-mail: suatcabuk@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0405-667X

Geliş (Received) : 04.02.2019
Kabul (Accepted) : 08.04.2019
Basım (Published) : 15.08.2019

of active green area per person was encountered in 2006 year which was assumed as the end of the planning period. In the light of these findings, it can be concluded that despite the challenging provisions of the urban planning legislation and the four urban plans implemented in Kayseri, the minimum active green field values (10 m² / person) could not be reached until 2006.

After the change of the metropolitan area boundary in Kayseri in 2004, the green space potential within the city perimeter was commissioned in the new plans prepared after 2006. Year 2025 is targeted in these new plans and assuming that the population of the city will be 1,700,000, 10 m² of active green area per person is foreseen to be spared as the minimum level.

Keywords: Urban planning, urban land use standards, active green area, public parks.

1. Giriş

Şehirleri, planlandığı şekilde bir kerede inşa etmenin örnekleri tarihte nispeten azdır. Barok Dönemi'nde ilk olarak gözlenen şehir yenileme ve şehir genişletme planları, 19. yüzyılda yerini çağdaş şehir planlama pratiğine ve kuramına bırakmıştır.

Çağdaş şehir planlamasının başlangıç olgusu ve zamanı, ülkelere ve toplumlara göre değişiklik göstermektedir. İngiltere temelinde konuya yaklaşanlar, başlangıç için 1832 -1854 yılları arasında gelişen "Halk Sağlığı Hareketi"ni (Lewis, 1952: 167-172), konut (Cherry, 1979: 309), belediye, istimlak ve imar yasalarını göstermişlerdir. Bu yasalar, şehir planlama disiplininin gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu yasaların şehirlerde yaşam koşullarının iyileştirilmesine, alt gelir grubuna daha nitelikli konutlar sağlanmasına, konutların güneş ışığı ve temiz hava gereksinimlerinin vurgulanmasına, temiz içme suyu ve kanalizasyon sisteminin oluşturulmasına ve halka rekreasyon alanı sunulmasına olumlu etkileri olduğu açıktır.

Baron Haussmann tarafından Paris'te 1853-1870 yılları arasında gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulaması da modern Fransız şehirciliği ve çağdaş planlama için bir başlangıç noktası olarak görülmektedir. Haussmanizm referans alınarak "Parisleşme" (Parisation) (Yacobi ve Schter, 2005: 499-515; Bauer, 2001: 150-66) modasına uygun olarak, dünyadaki pek çok şehirde kentsel dönüşüm, bulvarlar açma, bulvar peyzajı oluşturma, kanalizasyon ve içme suyu sistemleri kurma, büyük parklar meydana getirme gibi imar operasyonları gerçekleştirilmiştir.

Çağdaş şehir planlamasının başlangıcı olarak "plan teknikleri" esas alındığında ise Ildefons Cerda'nın 1859 Barselona Planı ya da James Hobrecht'in 1862 Berlin Planı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte hem Paris'te açılan bulvarların etkisi hem de Londra'da oluşturulan şehirselleme teknik altyapının etkisi Barselona ve Berlin planlarında da belirgin bir şekilde gözlenmektedir (Sutcliffe, 1981: 42-91). Ancak bu planların da modern kapsamlı şehir planlarından ziyade, batılıların "extension plans" olarak nitelendirdikleri şehirselleme ve genişleme planları oldukları söylenebilir.

Çağdaş şehir planlamasının kuramsal açıdan ortaya çıkışı ise 1860 sonrasında rastlanmaktadır. Reinhard Baumeister, Camillo Sitte, Josef Stübben ve Rudolf Eberstadt gibi Alman şehircilik uzmanlarının yazdıkları kitaplar, şehir planlamasının ilk klasikleri olarak kabul edilmektedir. Ayrıca "Bahçe Şehir" fikrinin yaratıcısı Ebenezer Howard'ın ve bahçe şehirler fikrini ilk uygulamaya geçiren Raymond Unwin'in kitapları, modern şehir planlama klasikleri arasında yer almaktadır (Cherry, 1979: 315).

Kapsamlı planlamanın gelişme göstermesi ile iki şehir planı yarışması, "Büyük Planlar" yapma düşüncesinin önünü açmıştır. Bunlardan ilki Şikago 1909 şehir planı yarışmasında ödül kazanan Daniel Burnham ve Edward H. Bennett'in planı, ikincisi de Berlin 1909-1910 şehir planı yarışmasında ödül kazanan Hermann Jansen'in planıdır. Böylece şehir plancıları, şehirlere etki bölgesi çerçevesinde bakma olanağına kavuşmuşlardır.

Tıpkı 1859 Barselona Planı'nda olduğu gibi, 19. yüzyılın ikinci yarısında hazırlanan pek çok şehir planında park ve bahçeler için alanlar ayrılmıştır. Yeşil alanların, bu ilk çağdaş şehir planlarında dağınık şekilde konumlandığı bilinen bir durumdur. Bir şehir planının olmadığı ve uzun yıllar da hazırlanamadığı Londra metropolünde ise 1830 yılı öncesinde sadece varlıklı kesimin yararlanabildiği "özel bahçeler" söz konusuydu. Tüm Londralıların yararlanabildiği "bahçeler ve parklar" ise 1830 sonrasında ortaya çıkmıştır (Henneberger, 2002: 15).

Amerikalı plancılar ise 19. yüzyılın ortalarında Avrupa şehirciliğinden ve yeşil alan düzenleme yaklaşımlarından etkilenerek "Park Hareketini" geliştirmişlerdir. Şehir planlarında yeşil alanları, tıpkı ulaşım gibi bir sistem çerçevesinde ele almışlardır (Olmsted ve Kimball, 1970: 122-125). Aktif yeşil alanlar 20. yüzyıla girilirken değişen ihtiyaçlara göre planlarda çeşitlenmiştir. Zamanla çocuk oyun alanları, komşuluk parkı, büyük kent parkları, bölge parkları, spor alanları gibi yeşil alan türleri planlama literatürüne girmiş ve uygulanmıştır. Aynı zamanda yeşil alanlar farklı kullanıcılara (farklı yaşta çocuklara, yetişkinlere, vb.) göre de çeşitlenmiştir.

Şikago ve Berlin planları incelendiğinde, bir açık alan modeline sahip oldukları gözlenmektedir (Ladd, 1990: 7). Özellikle 1910 Büyük Berlin Planı'nda şehrin etrafındaki açık alanlar korunarak, bir dış yeşil halka ile içerde daha küçük bir yeşil halka meydana getirilmiştir. Dış halkadan iç şehre uzanan radyal yeşil koridorlar ve çok sayıda kamusal park düşünülmüştür. Jansen Berlin Planı, yeşil alanlara ilişkin o güne kadar üretilen kuramsal yaklaşımları bir büyük şehirde senteze ulaştırması açısından ayrı bir değere sahiptir (Borsi, 2015: 52).

Osmanlı şehirlerinde ise 1869 yılına kadar park ve halk bahçeleri bulunmamaktadır. Bunun yerine su kıyılarında, havaların sıcak olduğu aylarda, genelde ailece gidilen “mesire yerleri” söz konusudur (Evliya Çelebi, 2006: 41-245). Osmanlı şehirlerinde evler, genellikle iç bahçeli ve avluludur. Buna bağlı olarak Osmanlı toplumu doğayı şehrin içerisine getiren, yeşil alan gereksinimini evinin bahçesinde karşılayan bir mekân anlayışına sahiptir. Ayrıca pek çok Anadolu şehrinin (Malatya, Safranbolu, Ankara, Konya, Kayseri vb.) yakınında bulunan ve yazları göçülen “bağ evleri”, toplumun temel dinlenme yerleşmeleridir (Çabuk, 2017: 205).

Sultan Abdülaziz’in Avrupa seyahati, İstanbul’da ilk halk bahçelerinin meydana getirilmesinde etkili olmuştur. Bu doğrultuda İstanbul şehir peyzajına, 1869 yılında Taksim Bahçesi, 1870 yılında Kısıklı Sarıkaya Bahçesi, 1871 yılında Sultanahmet Bahçesi ve 1877 yılında Tepebaşı Bahçesi kazandırılmıştır. Yine İstanbul’dan (Gülhane, Üsküdar Doğancılar, Fatih semtlerinde) başlamak üzere, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Batı tarzında şehir parkları oluşturulmuştur (Çabuk ve ark., 2018: 327).

Çalışma alanı olan Kayseri’de ise ilk halk bahçesi Osmanlı Dönemi’nde, 1888 yılında hayata geçirilmiştir. Cumhuriyet ile birlikte modern şehir planlarının hazırlanması zorunlu hale gelmiş, Kayseri’nin ilk şehir planı 1933 yılında yapılmıştır (Çabuk, 2012: 63-87). Kayseri’nin geleneksel dokusu içinde ve gelişme alanlarında aktif yeşil sahalarda da diğer şehirseller kullanımlar gibi plan, yasa ve yönetmelikler çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Resmi Gazete’nin 21 Haziran 1933 tarihli sayısında yayınlanan 2290 sayılı “Belediyeler Yapı ve Yollar Kanunu”, yeşil alanlar için şehir planlarında kişi başına 4 m² alan ayrılmasını zorunlu kılmıştır. Böylece mekân standartlarına dayalı bir şehircilik yaklaşımı, kentsel kamusal alanlar için temel belirleyici haline gelmiştir.

Bu çalışmanın amacı, şehir planlarında önemli bir yere sahip olan aktif yeşil alanlara ilişkin mekânsal standardın Türk imar mevzuatında ve Kayseri şehir planlarında zamansal değişimini incelemektir. Kayseri şehrinin mekânsal biçimlenişi 1933, 1944, 1975, 1986 ve 2006 yıllarında hazırlanan imar planları ile gerçekleşmiştir. Dolayısıyla bugün şehirde bulunan aktif yeşil alanlar, bu planlarda ortaya konulan kararların bir sonucu olarak gerçekleşmiştir. Çalışmada 2006 plan dönemi 2025 yılında tamamlanacağından kapsam dışı bırakılmıştır. Çalışmanın mekânsal sınırlarını Melikgazi ve Kocasinan belediyelerinin 2004 yılına kadar geçerli olan sınırları oluşturmaktadır. İçerik yönünden çalışmanın sınırını ise aktif yeşil alanlar ve bu yeşil alanların planlarda beklenen ve gözlenen sonuçları oluşturmaktadır.

2. Osmanlı’dan Günümüze İmar Mevzuatında Aktif Yeşil Alan Standartları

Osmanlı’da modern imar anlayışına geçişin başlangıcı olarak, 25 Haziran 1839 tarihli imar kurallarına ilişkin “İlmühaber” belgesi esas alınmaktadır (Ergin, 1995: 1244; Özcan, 2006: 157). İlmühaber’de yer alan kararların uygulanmasının sadece başkent İstanbul ile sınırlı olması önemini azaltmamaktadır. Üstelik bu belgenin 3 Kasım 1839 tarihli Tanzimat Fermanı’ndan önce yayımlanmış olması da (Gül ve Lamb, 2005: 426-433), Osmanlı’nın yeni döneme geçişte ilk adımı, mimarlık ve şehircilik alanında attığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Bu yazılı belge, önceki yangın yerleri talimatlarından farklı olarak, hem şehir planlamayı hem de kapsamlı bir yapısal çevre kontrolünü içeren “Osmanlı İmar Politikasını” belirlemiştir. Burada yer alan imar kurulları: İstanbul’da belirlenen ana arterlerin genişletilmesine, dört farklı tipte (20, 15, 12, 10 zira) sokak genişliğine, geometrik düzende sokaklar ve parseller oluşturulmasına, cami ve mezarlıklar hariç kamulaştırma yapılabilmesine, kamulaştırılan evlerin sahiplerinin kiralalarının ödenmesine, yaya kaldırımını oluşturulmasına, kaldırımlar üzerinde düzenli ağaç dikimine, Haliç’in her iki kıyısında rıhtımlar yapılmasına, rıhtımların uygun yerlerinde meydanlar düzenlenmesine, cami ve diğer büyük binaların etrafı açılarak meydanlar oluşturulmasına, ahşap binalar yerine taş ve tuğla binaların tercih edilmesine, binalar için projeler çizilmesine, tüm bu çalışmalar için harita ve plan hazırlanmasına ilişkindir (Gül ve Lamb, 2005: 426-433).

Bu imar kararlarının merkezi denetim yetkisi, 1831 yılında devletin bayındırlık işlerini yürüten “Mi‘mârân-ı Hâssa Ocağı”nın yerine kurulmuş olan “Ebniye-i Hassa Müdürlüğü”ne verilmiştir. Daha sonra merkezi yönetimde gerçekleşen reformlar ışığında 1848 yılında Nafia Nezareti (Bayındırlık Bakanlığı) kurularak Osmanlı topraklarında imar ve inşaat işlerinde yetki ve sorumluluk günümüze kadar uygulanan şeklini almıştır (Akyıldız, 1993: 140-143). Nafia Nezareti tarafından 1839 tarihli İlmühaber’de bulunan imar kararlarının yeniden gözden geçirilmesiyle oluşturulan 1848 tarihli “Ebniye Nizamnamesi” yine İstanbul için hazırlanmıştır. İkinci Ebniye Nizamnamesi ise 1849 yılında yayımlanmış ve yayınlanan nizamname tüm Osmanlı coğrafyasında uygulanmıştır (Tekeli, 1999: 19-31). Bunları 1863 yılında yayınlanan “Turuk ve Ebniye Nizamnamesi” ve 1882

tarhli “Ebniye Kanunu” izlemiştir.

Öte yandan şehirlerde yerel hizmetlerden 1826 yılına kadar sorumlu olan Kadılık kurumundan yetkiler alınarak merkezde İhtisab Nâzırlığı'na, taşrada ise İhtisab Müdürlükleri'ne verilmiştir. 4 Ekim 1853 tarihinde başlayan Osmanlı-Rus Savaşı (Kırım Savaşı) nedeniyle başkentte yerli ve yabancı sivil ve asker nüfusu artış göstermiştir. Kentte temizlik, sağlık ve ulaşım sorunlarının İhtisab Nezâreti tarafından giderilememesi üzerine, İstanbul'da yeni bir kurum olarak, 13 Haziran 1854 tarihinde “Şehremâneti” kurulmuştur. Ayrıca İstanbul'da etkin belediye hizmetlerinin başlatılması için 28 Aralık 1857 tarihinde, Paris kenti yönetim modeli esas alınarak, Beyoğlu'nda “Altıncı Dâire-i Belediyeye” kurulmuştur. 1868 yılında bu model çerçevesinde İstanbul'un 14 bölgesinde ve ülkenin tüm vilayet, sancak ve kaza merkezlerinde belediye teşkilatının kurulmasına karar verilmiştir (Ortaylı, 1992: 398-402).

Tüm bu bilgiler çerçevesinde, Osmanlı'da imara ilişkin İlmühaber'in yayınlandığı 1839 yılından Ebniye Kanunu'nun yayınlandığı 1882 yılına kadar geçen 43 yıllık dönem, geleneksel yapıdan modern imar düzenine bir geçiş dönemi olarak nitelenebilir.

Diğer taraftan 1863 tarihli Turuk ve Ebniye Nizamnamesi, adından da anlaşıldığı üzere yol ve binaların düzenlenmesine ilişkindir. Şehir planı kavramı, bu nizamnamede henüz günümüzdeki anlamına kavuşmamıştır. Gerek boş arazi olup binalar yapılmasına izin verilen yerler ile yanan yerlerin mevcut durumunu gösteren çizili belge için, gerekse nizamname çerçevesinde 15-12-10-8-6 arşın genişliklerindeki geometrik düzene sahip yeni yollar ve yeni parseller için oluşturulan çizili belge için “harita” ifadesi kullanılmıştır.

Tanzimat sonrası Osmanlı imar mevzuatında kamusal yeşil alanlara ilişkin ilk ifade 6 Ekim 1868 tarihinde yayınlanan “Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi”nde yer almıştır. Bu nizamnamenin yirmi üçüncü maddesinde geçen “... ve ahalinin tenezühü maksadıyla bahçe ve meydan yapmak gibi...” (Ergin, 1995: 1619) şeklindeki ifade, belediyelere tıpkı Avrupa şehirlerinde olduğu gibi bahçeler oluşturma imkânı sağlamıştır.

Meşrutiyet idaresinin 1876 yılında oluşumu ve Kanunu Esasi'nin kabulü ile padişahın yanı sıra meclislerin de söz sahibi olduğu, yeni bir sisteme geçilmiştir. Bu kapsamda meclisin açık kaldığı süreçte çıkardığı yasalardan ikisi belediyelerle ilgilidir. İstanbul için “Dersaadet Belediye Kanunu” çıkarılmıştır. İstanbul dışındaki belediyeler için “Vilayet Belediye Kanunu” çıkarılarak 5 Ekim 1877 tarihinde yayınlanmıştır. Vilayet Belediye Kanunu'nun belediyenin görevlerinin açıklandığı üçüncü maddesinde “... ve umuma mahsus bahçelerin hüsn-i muhafazasına ...” ifadesi yer almıştır (Ergin, 1995: 1658). Yine Osmanlı coğrafyasının tamamı için geçerli olan 13 Mayıs 1879 tarihli İstimlak Kararnamesi'nin birinci maddesinde, kamu yararı doğrultusunda kamulaştırma yapılabilecek arazi kullanımları arasında “memleket bahçeleri ve mesireler” de sayılmıştır (Ergin, 1995: 1758). Buna karşın 5 Kasım 1882 tarihinde yayınlanan “Ebniye Kanunu”nda, beklenenin aksine gerek şehir planlama gerekse kamusal yeşil alan kavramlarına ilişkin herhangi bir açıklama yer almamıştır.

Kamusal yeşil alanların şehirlere kazandırılmasında tüm bu yönetim ve hukuk alanında gerçekleşen yeniliklerden ziyade, Sultan Abdülaziz'in Avrupa seyahatinin etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda ilk halk bahçeleri olarak 1869 yılında Taksim Bahçesi, 1870 yılında Kısıklı Sarıkaya Bahçesi, 1871 yılında Sultanahmet Bahçesi ve 1877 yılında Tepebaşı Bahçesi İstanbul şehir peyzajına kazandırılmıştır. Diğer Osmanlı şehirlerinde yeni kurulmuş olan belediyeler de yol genişletmenin ve meydanlar oluşturmaının yanı sıra İstanbul etkisinde kamu bahçelerini uygulamaya geçirmişlerdir (Çabuk ve ark., 2018: 327).

Erken 20. yüzyılda ise “park” kavramı Osmanlı şehirlerinin gündemine gelmiştir. Yine İstanbul'dan (Gülhane, Üsküdar Doğancılar, Fatih semtlerinde) başlamak üzere Batı tarzında şehir parkları oluşturulmuştur. Burada dikkat çeken nokta ise Samsun ve Edirne gibi birkaç şehir haricinde Osmanlı şehirlerinin bir imar planının olmaması, alınan her imar kararının dar kapsamlı projeler (iskele ve rıhtım projeleri, park ve bahçe projeleri, yol istikamet projeleri, yanan mahallerin yol, ada ve parselasyon projeleri vb.) çerçevesinde uygulanmasıdır.

Erken Cumhuriyet Dönemi belediyeciliğinde, imar anlayışı ve yeşil alan yaklaşımı açısından 14 Nisan 1930 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan Belediye Kanunu önemli bir yere sahiptir. Yürürlükte 75 yıl kalan bu kanunun belediyelerin görevlerine ilişkin hususları ele alan 15. Maddesi'nde “30- Beldenin harita, kadastro ve müstakbel şekil plânlarını yaptırmak ve en az beşer senelik bir mesai imar programı hazırlayıp tatbik etmek; 31- Beldenin sokak ve meydanlarını plâna ve programa uygun olarak tanzim ve islah etmek, sınıflarını, isimlerini, numaralarını tayin etmek, buna göre ağaçlamak, döşemek, aydınlatmak süslemek, duracak, sığınacak, dinlenecek yerler yapmak ve eyi bir halde bulundurmak; 32- Beldenin plâna ve programa uygun, 13 Mayıs 1926 tarih ve 839 numaralı kanuna ve diğer hususî ahkâma tevfikân lağım ve çukurlarını inşa ve tamir etmek ve ettirmek; 33- Halk için kütüphane ve okuma salonları açmak, **belediye bahçeleri, fidanlıkları, çocuk**

bahçeleri, oyun ve spor yerleri yapmak, belediye koruları yetiştirmek, bunları korumak ve işletmek (bu işler için kâfi mütehasıs bulunamayan belediyelere alâkadar mahallî daireleri yardım eder)” şeklinde kararlar yer almıştır. Böylece şehirlerin altyapı, yol, harita, imar planı, imar programı, park ve bahçe işleri, spor sahalarını yapma yetkisi 1580 sayılı Belediye Kanunu ile belediyelere verilmiştir.

Belediyelere verilen mimarlık, mühendislik ve şehircilikle ilgili geniş görevler, 21 Haziran 1933 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan 2290 sayılı “Belediyeler Yapı ve Yollar Kanunu” ile uygulama sahasına geçirilmiştir. Bu yasa ile Osmanlı Dönemi’nden 1933 yılına kadar ilk kez şehir planlarında alan kullanımları için mekânsal standartlar getirilmiştir. Yasanın 4. Maddesinin b fıkrasında belirtilen değerler şunlardır:

Müstakbel nüfus X 50 = ... M² ev, bahçe, yol ve meydanlar,
 Müstakbel nüfus X 4 = ... M² ticaret ve sanayi mahalleri,
 Müstakbel nüfus X 4 = ... M² koru, çayır, göl ve oyun yerleri,
 Müstakbel nüfus X 3 = ... M² hastane, mezarlık, hamam, otel ve kahvehane gibi umumî yerler,
 Müstakbel nüfus X 2 = ... M² resmî ve askerî müesseseler ve talim yerleri,
 Müstakbel nüfus X 2 = ... M² mektep ve kütüphanelere tahsis edilecek yerler

Bu değerlere göre elli yıl sonraki nüfus öngörülerek, şehir planlarında kişi başına 4 m² “*koru, çayır, göl ve oyun yerleri*” gibi kamusal yeşil alanlar ayrılması kararlaştırılmıştır. Resmi Gazete’nin 16.7.1956 tarihli sayısında yayınlanan 6785 sayılı İmar Kanunu’nda ise şehir planlarında kullanılmak üzere herhangi bir yeşil alan standardı tanımlanmamıştır. Oysa o yıllar dünyada şehir planlamanın altın yılları ve mekânsal standartların en yoğun kullanıldığı dönemdir. Bu eksiklik 1972 yılında bir yasa ile kısmen giderilmiştir. Resmi Gazete’de 20.7.1972 tarihinde yayınlanan 1605 sayılı yasanın 28. Maddesi’nde kişi başına aktif yeşil alan 7 m² olarak belirlenmiştir.

Resmi Gazete’nin 9.5.1985 tarihli sayısında yayınlanan 3194 sayılı İmar Kanunu ve bu kanun çerçevesinde çıkarılan “İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik” ile imar planlarında asgari mekân standartlarının kullanımı yeniden zorunlu hale getirilmiştir. Yönetmelik incelendiğinde şehir imar planlarında spor alanları dâhil yeşil alanlar için istenen asgari standart 7 m²/ kişi olarak belirlenmiştir. Bu yönetmelikte 2.9.1999 tarihinde gerçekleşen değişiklik ile imar planlarında kişi başına aktif yeşil alan standardı 10 m²’ye yükseltilmiştir.

Resmi Gazete’nin 14.6.2014 tarihli sayısında yayınlanan “Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği”, imar planlarında aktif yeşil alanların düzenlenmesine ilişkin yeni yaklaşımlar getirmiştir. Buna göre erişilebilirlik esas alınarak çocuk bahçesi, oyun alanı ve açık semt spor alanları takriben 500 m hizmet etki çapı belirlenerek imar planlarında konumlandırılması kararlaştırılmıştır. “Sosyal Açık ve Yeşil Alanlar” olarak ifade edilen “çocuk bahçesi, park, botanik parkı, hayvanat bahçesi, mesire yeri, rekreasyon” kullanımları için yine asgari kişi başına 10 m² standardı belirlenmiştir

3.Kayseri Şehrinin İmar Planlarıyla Biçimlenişi, Planlama Ve Uygulama Boyutuyla Aktif Yeşil Alan Değerleri

Cumhuriyet Dönemi öncesinde Kayseri’de mutasarrıflık ve belediye eliyle yol genişletme, mezarlık kaldırma, meydan oluşturma, park ve bahçe düzenleme gibi birtakım imar uygulamalarının hayata geçirildiği bilinmektedir (Çabuk, 2012: 66). Bir şehir planı hazırlanmaksızın yapılan bu dar kapsamlı uygulamalar, doğrudan yöneticilerin şahsi kararlarıyla gerçekleşmiştir.

Osmanlı Devleti’nin son yıllarında Ebniye Kanunu çerçevesinde Kayseri’de yol genişletme çalışmaları dikkat çekmekle birlikte park ve bahçeler de yapılmıştır. Bunlardan ilki 1888 yılında Kayseri Belediye başkanı Mehmet Ali Efendi tarafından meydanın kuzeyinde bulunan bazı tarihi yapıların yıkılmasıyla oluşturulan bahçedir. Bir dönem “Belediye Bahçesi”, başka bir dönem “Millet Bahçesi” adıyla anılan bu bahçe, 7700 m² büyüklüğü ile şehrin ilk kamusal aktif yeşil alanı olmuştur. İkinci aktif yeşil alan şehrin doğusunda “Gültepe Bahçesi” adıyla 1909 yılında düzenlenmiştir. Belediye tarafından uygulamaya geçirilen bahçe 33.600 m²’dir. Şehre en yakın mesire bahçesi olması nedeniyle halkın daima yoğun olarak kullandığı bir yeşil alan olmuştur. Şule Parkı olarak adlandırılan üçüncü aktif yeşil alan ise yine şehrin meydanında, bu kez kale surlarının önündeki hendekler doldurularak, bazı hanlar ve dükkânlar yıkılarak kazanılan 7000 m²’lik alanda, 1915 yılında düzenlenmiştir (Çalışkan, 1995: 57).

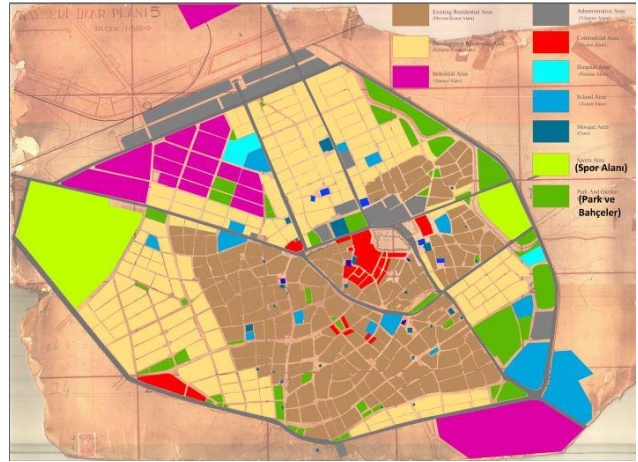
Kayseri’de planlı şehirciliğin henüz başlamadığı yıllarda gerçekleştirilen bu yeşil alanların, daha çok resmi binaların bulunduğu şehir meydanını süsleyen yeşillikler ve sosyalleşmeyi sağlayan çay bahçeleri olarak işlev gördüğü söylenebilir. Bu üç park ve bahçenin toplam alanı 48.300 m² olup, 1900 yılındaki şehir nüfusu 49.498 alındığında (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998: 162) kişi başına 0,98 m², 1907 yılındaki şehir nüfusu 54.011 olarak alındığında (İpşirli, 2002: 98) ise kişi başına 0,89 m² aktif yeşil alan düşmektedir.

Kayseri, Erken Cumhuriyet Dönemi’nde devlet yatırımlarıyla ekonomik alanda büyük bir gelişim sergilemiştir. Buna karşın güçlü bağları olan Ankara şehri modern bir şehir haline gelirken, Kayseri’nin harabe görünümü eleştiri konusu olmuştur (Seyfi Ekrem, 1932). Kayseri şehrsel mekânının yeniden biçimleneceği yeni bir döneme girilmiştir. Ancak imarı gerçekleştirecek idarecilerin şehir planı hazırlatmaları yasal bir zorunluluktur. Bu kapsamda, günümüze kadar Kayseri’de 1933-1944-1975-1986-2006 yıllarında olmak üzere beş kez şehir imar planı hazırlanmıştır. Bu planlarda yeşil alanlar konusu da diğer şehrsel sorunlar gibi önemli bir başlık olarak ele alınmıştır.

Kayseri’nin ilk şehir planı, bir Türk plancı olan Burhanettin Çaylak tarafından hazırlanmıştır. “Çaylak Planı” olarak adlandırılan 8 Kasım 1933 tarihli bu ilk plan, 1/8000 ölçekli şematik bir plan olup, 1/2000 ölçekli şehir planı ise 1936 yılında onaylanmıştır. Bu şehir planında, yeni yayınlanmış olan “Belediyeler Yapı ve Yollar Kanunu”nda belirtilen ilke ve standartlar katı bir şekilde kullanılmıştır. Çaylak Planı’nın yeşil alan düzenleme yaklaşımına bakıldığında, korunması kararlaştırılan tarihi yapıların (Kale, Sur, Hunat Külliyesi, vb.) çevresinin boşaltılarak yeşil alan haline getirildiği gözlenmektedir. Şehrin kuzeyinde Hacıkılıç Camisi ortada kalmak üzere batısından doğusuna bir yeşil bant oluşturulmuştur. Böylece yeni şehir ile eski şehir bu yeşil bant ile birbirinden ayrılmıştır. Bu yeşil bant, doğuda stadyum ve göl olarak belirlenen büyük bir yeşil alana açılmıştır. Hipodrom için bu gölün doğusunda yer seçilmiştir. Şehrin mevcut dokusunda beş farklı noktada çocuk bahçesi niteliğinde yeşil alanlar düzenlenmiştir (Çabuk, 2012: 80). Öte yandan 1/8000 ölçekli şematik planda imar mevzuatındaki “müstakbel nüfus X kişi başına 4 m² yeşil alan” formülü çerçevesinde, yeşil alanların 60.000 X 4= 240.000 m² olarak oluşturulduğu anlaşılmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Kayseri’nin ilk şehir planında (Çaylak Planı’nda) park ve bahçeler (Çabuk, 2012)

Şekil 2. Kayseri’nin ikinci şehir planında (Oelsner-Aru Planı’nda) park ve bahçeler (Demir ve Çabuk, 2013)

Uygulamada ise 1933-1945 yılları arasında 4 adet aktif yeşil alan hayata geçirilebilmiştir. Setenönü Çocuk Bahçesi, Çaylak Planı’nda önerilen beş çocuk parkından biri olarak 1933 yılında oluşturulmuştur. Bu saha 1882 haritasında mezarlık olup, şehirden mezarlıkların kaldırılması sürecinde boşaltılmıştır. Setenönü Bahçesi Kayseri’de çocuklara yönelik düzenlenen ilk bahçe olması açısından dikkat çekicidir. Bahçenin toplam alanı 3040 m²’dir. Planda önerilen bir diğer yeşil alan da “Kömürlük Müselles Bahçesi” olup, 1650 m² büyüklüğünde yapılmıştır (İller Bankası, 1949: 540). Kurşunlu Camisi’nin çevresindeki mezarlıkların kaldırılması sonucunda boşalan sahada 1935 yılında yapımına başlanan “Mimar Sinan Parkı” 19.000 m² olup, içerisinde modern tarzda süs havuzu ve çiçek tarhları oluşturulmuştur. Kayseri’de bu dönemde uygulamaya geçirilen, ama 1/8000 ölçekli şematik planda yer almayan park ise 1936 yılında tren istasyonu binası önüne düzenlenen yaklaşık 2000 m² büyüklüğe sahip “İstasyon Parkı”dır. Aslında bu alandaki düzenleme daha çok İstasyon Meydanı oluşturma amacı taşımaktadır. Şehrin dünyaya açılan kapısı olması sebebiyle bu meydan özel olarak düzenlenmiştir. Orta Avrupa şehirlerinin istasyon meydanlarında olduğu gibi dairesel bir havuz, havuzu çevreleyen yeşil bir hat ve havuza ulaşan yolun iki kenarında simetrik bahçeler oluşturulmuştur.

Kayseri'nin ikinci imar planının hazırlanmasından önce, şehirde bulunan park ve bahçelerin toplam alanı 60.000 m²'ye çıkmıştır. Ancak şehir nüfusunun 1945 yılında 57.698 olduğu düşünüldüğünde kişi başına 1,04 m² aktif yeşil alan düştüğü bulgusuna ulaşılmaktadır. Dolayısıyla planlı şehircilik Kayseri'ye yeşil alan kazandırmakla birlikte, nüfusta yaşanan artışla kıyaslandığında neredeyse Osmanlı Dönemi düzeyinde olmasına ve 1933 tarihli imar mevzuatında öngörülen değerin dörtte biri düzeyinde kalmasına yol açmıştır.

Kayseri'nin ikinci imar planı 1945 yılında yürürlüğe girmiştir. Planın 1/5000 ölçekli master plan taslağı, Nafia Vekâleti Şehircilik Fen Heyeti danışmanlarından Mimar ve Şehircilik Uzmanı Gustav Oelsner tarafından gerçekleştirilmiştir (Hovardaoğlu, 2014: 39). Alt ölçekli planlar ise Oelsner'in İTÜ'de yardımcılığını yapan Mimar Doç. Kemal Ahmet Aru'nun başkanlığında Kayseri Belediyesi'ne bağlı bir mimari büroda çizilmiştir. Oelsner-Aru 1945 Kayseri İmar Planı'nda, belediyenin isteklerini karşılayan bir şehir planı değil, o günlerin şehircilik ilkeleri ve planlama esaslarını dikkate alan oldukça rasyonel bir plan hazırlanmıştır (Demir ve Çabuk, 2013: 209) (Şekil 2). Oelsner-Aru Planı, Osman Kavuncu ve Mehmet Çalık gibi şehre damgasını vurmuş belediye başkanları tarafından uygulamaya geçirilmiştir. Öte yandan, 1958 yılından sonra özellikle yeni gelişme alanları ve yeni sanayi alanları hazırlanan mevzi planlar doğrultusunda uygulamaya geçirilmiştir.

Oelsner-Aru Planı'nda yeşil alanlar ile şehri çevreleyen bir yeşil bant (yol) oluşturulmak istense de, şehrin doğusunun bütün yeşil alanları (mezarlık, park ve spor alanını) kendisine çektiği gerçeği göz ardı edilememiştir. Yeşil alanların ve spor alanlarının "mükemmel bir grup haline" gelebildikleri için şehir yüzeyine dağılmaları, Deli Çay boyunca toplanmaları benimsenmiştir (Demir ve Çabuk, 2013: 212).

Kayseri'nin üçüncü imar planının hazırlıkları 1973 yılında başlamış ve o yıl şehir nüfusunun 183.990 kişi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca şehirde 96.800 m²'si spor alanı ve 528.600 m²'si park ve mesire alanı olmak üzere toplam 625.400 m² aktif yeşil alan olduğu saptanmıştır (Taşçı, 1973). Dolayısıyla ikinci imar planı dönemi sonunda Kayseri'de kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarının 3,40 m² düzeyine yükseldiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Kayseri'nin üçüncü şehir planının müellifliği Mimar - Şehirci Yavuz Taşçı tarafından üstlenilmiştir. Kayseri'nin bir metropol durumuna geleceğini öngören plançı, şehri "hizmetler yoğun bir merkez" olarak tasarlamıştır. Taşçı Planı'nda, şehrin etrafında bir yeşil kuşak oluşturulması benimsenmiştir. Böylece şehirde hem ağaçlıklı alan eksikliği giderilecek hem de o yıllarda en önemli şehrsel sorun olan hava kirliliği azaltılacaktır. Bu kapsamda Talas, Hisarcık ve Hacılar sırtlarında yer alan meyve bahçeleri ve bağlar korunması gerekli peyzaj alanları olarak ele alınmıştır. Planda Erciyes Dağı eteklerindeki bağlık bölgede 72,8 hektarlık kısımda 20.000 m²'ye bir ev ve 4,2 hektarlık kısımda da 10.000 m²'ye bir ev yapılması kararı getirilmiştir. Alanın 46,4 hektarlık kısmında ise ağaçlandırılacak orman alanı önerilmiştir (Demir ve Çabuk, 2013: 223). Planın onaylandığı 1975 yılında 207.037 olan şehrin nüfusu, 1990 yılı için 690.000 olarak tahmin edilmiştir. Taşçı Planı'nda kişi başına 26,06 m² aktif yeşil alan ayrılmıştır (Taşçı, 1973). Bu açıdan 1975 planı oldukça iddialı olup, şehrin yeşil alan miktarının 7,7 kat artmasını hedeflemiştir (Şekil 3).

Taşçı Planı'nda yeşil alanlarla ilgili olarak ortaya konulan büyük hedeflere ne düzeyde varıldığına yanıtına, 1986 yılında hazırlanan dördüncü imar planının araştırma raporunda ulaşmak mümkündür. Kayseri'de 1986 yılı için toplam aktif yeşil alan miktarı 158.500 m² spor + 548.600 m² park= 707.100 m² olarak saptanmıştır (Topaloğlu ve ark., 1986: 14). Aynı yıllarda şehir nüfusunun 383.579 olduğu düşünüldüğünde, kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı 1,84 m² düzeyine gerilemiştir. Bu gerilemede, şehirde 1973-1986 yılları arasında gerçekleşen yüksek nüfus artışının payı yadsınamaz. Aynı zamanda planda önerilen aktif yeşil alanların büyük bir kısmı uygulamaya geçirilememiştir.

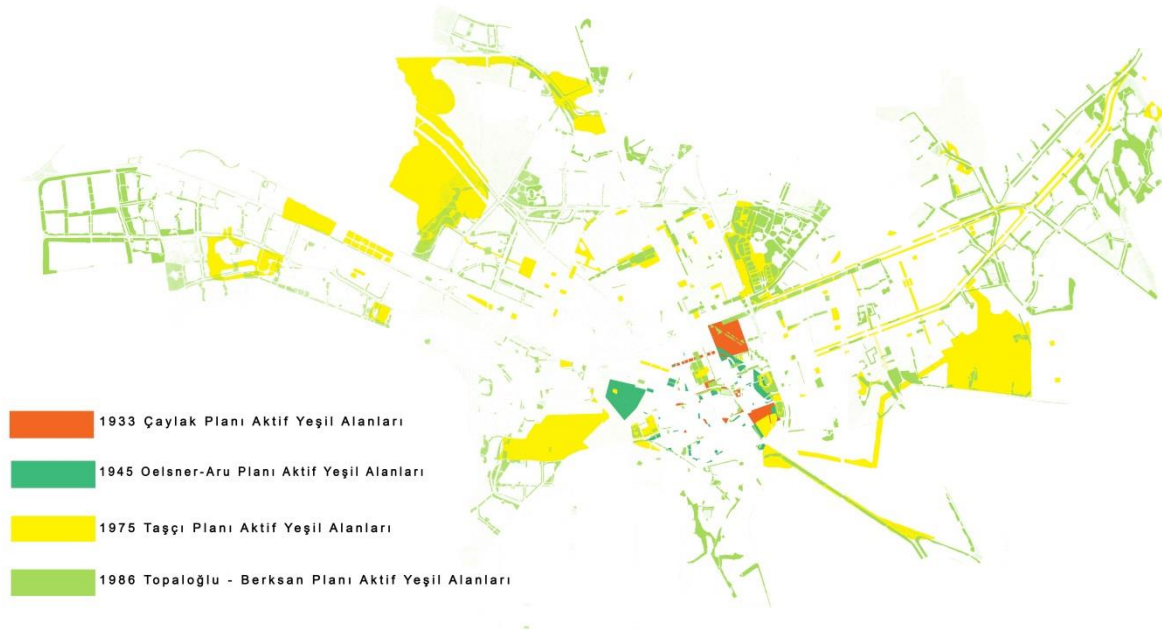
Kayseri'nin dördüncü imar planı 1986 yılında Mehmet Ali Topaloğlu, Bülent Berksan ve Melahat Topaloğlu tarafından hazırlanmıştır. Kayseri 1986 imar planında yeşil alan sistemine ilişkin olarak; Erciyes Dağı eteklerindeki bağlık alanların karakteristik yapısının korunması, konut alanları için komşuluk ünitesi felsefesi doğrultusunda 5000-7000 nüfusun esas alınması, yeşil alanlardan herkesin eşit ve erişebilirlik çerçevesinde yararlanması gibi genel kararlar bulunmaktadır. Planda yakın çevre yerleşmeleri (Talas, Hisarcık, Hacılar vb.) hariç Kayseri nüfus projeksiyonunun 2000 yılı için 675.106 olacağı öngörülmüştür. Bu nüfus değeri üzerinden planda kişi başına 7 m² aktif yeşil alan ve kişi başına 2 m² spor alanı olmak üzere toplam 644,59 ha alan ayrılmıştır (Topaloğlu ve ark., 1986: 14) (Şekil 4).

temel alınan şehrin nüfus değerleri de ikinci sütunda verilmiştir. Dört plan dönemi için başlangıçta öngörülen aktif yeşil alanların mekânsal dağılımı ise Şekil 5'te verilmiştir.

Tablo 1. Kayseri’de plan başlangıcı ve sonu aktif yeşil standartları performansı.

Şehir Planları ve Dönemi	Şehir Nüfusu	Planlamada Öngörülen Aktif Yeşil Alan Değeri (m ² /kişi)	Dönem Sonu Toplam Aktif Yeşil Alan (m ²)	Plan Uygulaması Sonunda Gözlenen Aktif Yeşil Alan Değeri (m ² /kişi)
Osmanlı Kayseri’si – 1907	54.011 ^a	-	48.600	0,89
1. Plan Dönemi Sonu - 1944	57.698 ^b	4,00	60.000	1,04
2. Plan Dönemi Sonu - 1975	183.990 ^c	4,00	625.400	3,40
3. Plan Dönemi Sonu – 1986 (Talas, Hisarcık vb. çevre yerleşimler hariç)	383.579 ^d	26,06	707.100	1,84
4. Plan Dönemi Sonu – 2006	872.211 ^e	9,00	2.592.300	2,97

Şehir nüfusu veri kaynakları: a- Kocabaşoğlu ve Uluğtekin. 1998; b- Demir ve Çabuk. 2013; c- DİE 1975 genel nüfus sayımı, d- Topaloğlu ve ark. 1986; e- TÜİK adrese dayalı nüfus verileri.

Şekil 5. Kayseri'nin dört şehir planında (1933-1944-1975-1986) aktif yeşil alanlar

4. Sonuç

Geçmişten günümüze sanayinin gelişimine paralel olarak plansız büyüyen şehirlerde çevre sorunları göstermektedir. Şehir planlarında aktif yeşil alanların asgari standartların üzerinde düzenlenmesi, yaşanabilecek çevre sorunlarının azaltılmasında önemli bir araç haline gelmiştir (Aydın ve Çepni, 2012; Dönmez, 2017).

Türk şehirciliğinde mekânsal standartlar uzun yıllardır kullanılmaktadır. Türkiye’de şehir planlarında 1933-1956 yılları arasında kişi başına 4 m² aktif yeşil alan ayrılması koşulu aranırken, 1956-1972 yılları arasında şehir planlarına zorlayıcı bir standart getirilmemiştir. Bu durumun ortaya çıkardığı planlama sorunları 1972 yılında 1605 sayılı Kanunun 28. Maddesi ile giderilmiş ve aktif yeşil alan standardı asgari 7 m²/kişi olarak belirlenmiştir. İmar mevzuatının yeniden ele alındığı 1985 yılında, kişi başına aktif yeşil alan standardı 7 m²

olmayı sürdürmüş, 1999 yılında ise 10 m²/kişi değerine yükseltilmiştir. Zamansal olarak şehir planlarında aktif yeşil alanlar için asgari standart değerinin bu yükselişi olumlu olmakla birlikte, sağlıklı yeşil kentler meydana getirme hedefi açısından hala yetersizdir.

Kayseri şehrinde 20. yüzyılın başında kişi başına düşen 0,98 m² aktif yeşil alan miktarı, yaklaşık 100 yıllık bir süreçte imar mevzuatının ve şehir planlarının öngördüğü şekilde bir artış göstermemiştir. Diğer bir ifadeyle, 1933 yılından 2006 yılına kadar Kayseri’de uygulanan dört şehir planı da belirli bir yeşil alan standardı temelinde hazırlanmış, fakat başlangıçta öngörülen asgari standart değerlere Tablo 1’de özetlendiği üzere ulaşamamıştır.

Bu durumun, yapılan çalışma kapsamında iki nedeninin olduğu söylenebilir. Birinci neden aktif yeşil alanlar standartlara uygun olarak planlarda ayrıldığı halde uygulamaya yeterince geçirilememiştir. Bunun başlıca göstergesi, 1975 onaylı Taşçı Kayseri Planı’dır. Bu planda 26,06 m²/kişi aktif yeşil alan ayrılırken, plan dönemi sonu olan 1986 yılında kişi başına düşen aktif yeşil alan 1,84 m² düzeyinde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla geçmişte Kayseri’de belediye yönetimleri, imar planlarında yeşil alan olarak ayrılan alanları, yeterince uygulamaya yansıtamamışlardır. Taşçı Planı’nda şehir içinde yeşil alan olarak ayrılan alanların önemli bir kısmı yapılaşmaya açılmış, çeperlerdeki öneri yeşil alanlar ise kamu eline geçirilememiştir.

Plan dönemi başlangıcında önerilen standarda ulaşamamasının ikinci nedeni ise şehirde görülen hızlı nüfus artışıdır. Nitekim elli yıl için hazırlanmış olan birinci ve ikinci planlarda öngörülen nüfus değerine on yıl geçmeden ulaşıldığından, planlar kısa zamanda işlevsiz kalmışlardır. Özetle kentte 2006 yılında kişi başına düşen 2,97 m² aktif yeşil alan değeri, oldukça düşük bir seviyeye işaret etmektedir.

Beşinci plan dönemi olan 2006 sonrasında şehrin metropolitenleşme sürecine girmesi ve belediye sınırlarının önce 20 km’ye genişletilmesi daha sonrasında da sınırın il sınırı olarak kabulü ile yeni bir aşamaya geçilmiştir. Bu yeni sürecin olumlu ya da olumsuz etkileri beşinci plan dönemi sonu olan 2025 yılında ortaya çıkacaktır.

Kaynaklar

1. **Akyıldız, A. (1993).** Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform (1836–1856). İstanbul: Eren Yayınları, ss.140–143
2. **Aydın, F., Çepni, O. (2012).** İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi (Karabük İli Örneği). Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 18, 189-217.
3. **Bauer, A. J. (2001).** Goods, Power, History: Latin America’s Material Culture, Cambridge: Cambridge University Press, ss. 150-166
4. **Borsi, K. (2015).** Drawing the region: Hermann Jansen's vision of Greater Berlin in 1910, The Journal of Architecture, 20 (1): 47-72. DOI:10.1080/13602365.2015.1004619
5. **Çabuk, S. (2012).** Kayseri’nin Cumhuriyet Dönemindeki İlk Kent Düzenlemesi: 1933 Çaylak Planı. METU JFA, 29 (2): 63-87
6. **Çabuk, S., Özyavuz, M., Güneş, M. (2018).** Kayseri Kentinde 20. Yüzyılda Yaşanan Mekânsal Değişim ve Bu Değişimde Yeşil Alanların Yeri. Uluslararası Kentleşme ve Çevre Sorunları Sempozyumu (28.06.2018-30.06.2018), Eskişehir: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği - Balıkesir Şubesi, s. 327
7. **Çalışkan, N. (1995).** Kuruluşundan Günümüze Kayseri Belediyesi. Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, ss. 57
8. **Dönmez, Y. (2017).** The Attitudes of University Students towards Today’s World Affairs. Journal of History Culture and Art Research, 6(6), 303-312.
9. **Ergin, O. N., (1995).** Mecelle-i Umur-u Belediye. Cilt III, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul. ss.1239- 1244
10. **Ergin, O. N., (1995).** Mecelle-i Umur-u Belediye. Cilt IV, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul. ss.1658-1758
11. **Evliya Çelebi (2006).** Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi., Haz: Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, Cilt 3:1, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, ss.41-245
12. **Demir, K., Çabuk, S., (2013).** Türk Dönemi Kayseri Kenti ve Mahalleleri. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, No: 188,ss 209-212
13. **Gül, M., İamb, R. (2005).** Mapping, regularizing and modernizing Ottoman Istanbul: aspects of the genesis of the 1839 Development Policy. Urban History, 31 (3): 420-436
14. **Henneberger, J. W. (2002).** Origins of fully funded public parks.The George Wright Forum 19 (2):15

15. **Hovardaoğlu, Ç., S. (2014).** Kayseri Oelsner-Aru Planı ve Plan Uygulama Sürecinde Yerel Yönetimlerin Rolü(1930-1965). Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 23 (1): 39-55.
16. **İller Bankası, (1949).** Belediyeler Yıllığı, Cilt 2, Ankara, s.540
17. **İpşirli, M. (2002).** Kayseri. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 25, İstanbul, s.98
18. **KİÇDP (2006) - Kayseri İl Çevre Düzeni Planı 1/50000 Ölçek, Plan Açıklama Raporu.** Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi.
19. **Kocabaşoğlu, U.,Uluğtekin, M. (1998).** Salnamelerde Kayseri. Kayseri: KTO Yayınları No:16, s.162
20. **Kurtaslan Öztürk, B., Yazgan, M. (2005).**Kayseri kent Bütünü'nün Açık ve Yeşil Alanlarının Sistem Yaklaşımı ile Değerlendirilmesi. Selçuk Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Dergisi, 20 (1): 69-80
21. **Ladd, B. (1990).** Urban Planning and Civic Order in Germany, 1860-1914. London: Harvard University Press, s.7
22. **Lewis, R. A., (1952).** Edwin Chadwick and the Public Health Movement 1832-1854. London, UK: Longmans Green and Co. ss.167-172
23. **Olmsted, F. L., JR., Kimball, T. (1970).** Frederick Law Olmsted, Landscape Architect, 1822- 1903.New York: Benjamin Blom, ss.122-125
24. **Ortaylı, İ. (1992).** Belediye. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, V., İstanbul. ss.398-402
25. **Özcan, K. (2006).**Tanzimat'ın Kent Reformları: Türk İmar Sisteminin Kuruluş Sürecinde Erken Plânlama Deneyimleri (1839–1908). Osmanlı Bilimi Araştırmaları, 7 (2): 149-180
26. **Resmi Gazete, 1471 Sayı ve 14 Nisan 1930 Tarih.** 1580 Sayılı Belediye Kanunu
27. **Resmi Gazete, 2433 Sayı ve 21 Haziran 1933 Tarih.** 2290 Sayılı Belediyeler Yapı ve Yollar Kanunu
28. **Resmi Gazete, 18916 Sayı ve 2 Kasım 1985 Tarih.** İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik
29. **Resmi Gazete, 29030 Sayı ve 14 Haziran 2014 Tarih.** Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği- EK-2
30. **Sutcliffe, A., (1981).** Towards the Planned City: Germany, Britain, the United States and France 1780–1914. Oxford, UK: Basil Blackwell, ss. 42-91
31. **Taşçı, Y., (1973).**Kayseri İmar Planı: Geleceğin Tahmini, Kent Performans Hedefleri, Arazi Kullanış Talebi. Ankara: Taşçı Mimarlık Stüdyosu
32. **Tekeli, İ. (1999).** 19. Yüzyılda İstanbul Metropol Alanının Dönüşümü, Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri, P. Dumont, F. Georgeon (Eds), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, ss.19-31
33. **Topaloğlu, M. A.,Berksan, B., Topaloğlu, M. (1986).** Kayseri İmar Planı Açıklama Raporu 2. Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi, s.14
34. **Yacobi, H.,Shechter, R. (2005).** Rethinking cities in the Middle East: Political economy, planning, and the lived space, The Journal of Architecture, 10 (5), November: 499-515.